

Bartók Béla (1881-1945)

Uważany za największego obok Liszta kompozytora węgierskiego, był też ważnym odnowicielem języka muzycznego w I połowie XX w

Béla Bartók, Muzyka na instrumenty strunowe, perkusję i czelestę - See more at: <http://muzykotekaszkolna.pl/1511-wiedza/1520-audio-wideo/cat/10/subcat/96/item/154#sthash.Ngwm8hSr.dpuf>

Béla Bartók, Muzyka na instrumenty strunowe, perkusję i czelestę - See more at: <http://muzykotekaszkolna.pl/1511-wiedza/1520-audio-wideo/cat/10/subcat/96/item/154#sthash.Ngwm8hSr.dpuf>

Ojciec Bartóka był dyrektorem szkoły rolniczej, matka zaś nauczycielką. Oboje byli utalentowanymi muzykami-amatorami. Pierwsze lekcje muzyki pobierał więc Béla (ur. 25 marca 1881 roku w Nagyszentmiklós — obecnie Sânnicolaul Mare, Rumunia) u matki. Komponować zaczął już w wieku dziewięciu lat, dedykując rodzinie i przyjaciołom krótkie utwory taneczne. W 1894 roku, po śmierci ojca kompozytora, rodzina osiedliła się w Bratysławie. Tam Béla chodził do gimnazjum, uczył się gry na fortepianie oraz komponował swe pierwsze [sonaty](#) i [kwartety](#). W 1898 r. podążył do Budapesztu, by w tamtejszej Królewskiej Akademii Muzycznej studiować fortepian oraz kompozycję. Pierwszym ważnym jego utworem stał się patriotyczny [poemat symfoniczny](#) *Kossuth* (1903 r.), napisany pod wpływem muzyki [Ryszarda Straussa](#), ale najsilniejszą pozycję zdobył Bartók jako pianista, znany szczególnie ze wspaniałych wykonań utworów [Franciszka Liszta](#).

Wielki przełom w życiu Béli nastąpił w roku 1904, kiedy po raz pierwszy usłyszał autentyczną węgierską muzykę ludową. Już w 1905 r. skontaktował się z Zoltánem Kodályem, z którym odbywał etnograficzne podróże badawcze i zbierał węgierskie pieśni ludowe. W późniejszych latach Bartók wyprawiał się także do ościennych krajów oraz stworzył naukowy system zbierania i analizowania muzyki ludowej z całego świata. Zainteresowanie folklorem wywarło też decydujący wpływ na jego twórczość kompozytorską, która po 1908 roku radykalnie zmieniła swe oblicze.

Pierwsze utwory w nowym stylu to *14 bagatel* na [fortepian](#) (1908 r.), *I Kwartet smyczkowy* (1908 r.), mniejsze utwory orkiestrowe, fortepianowe, opracowania [pieśni](#) i tańców ludowych. Nie spotkały się one jednak na Węgrzech ze zrozumieniem, a napisana w 1911 r. jednoaktówka *Zamek Sinobrodego* została odrzucona przez dyrekcję opery w Budapeszcie, co wywołało u Bartóka silny kryzys psychiczny. Przez dwa lata faktycznie nie komponował, z determinacją zbierał tylko, badał i aranżował melodie ludowe. Po I wojnie światowej powrócił do pracy twórczej pisząc *II Kwartet smyczkowy* i [balet](#) *Drewniany księżę*. Ten ostatni, wystawiony w 1917 roku, przyniósł mu wreszcie sukces u publiczności. Wyzwolilo to w kompozytorze nową energię. Skomponował balet-pantomimę *Cudowny mandaryn* (w latach 1918-19, wystawiony w Kolonii w 1926 r), dwie [sonaty](#) na [skrzypce](#) i fortepian (1921, 1922), *I Koncert fortepianowy* (1926), dwie rapsodie na [skrzypce](#) i orkiestrę (1928 r.), a także *III i IV Kwartet smyczkowy* (1927 r., 1928 r.) oraz wiele utworów na fortepian solo. Te dzieła przyniosły mu sławę ogólnoswiatową, zostały opublikowane przez Universal Edition, a Bartók rozpoczął liczne podróże koncertowe po Europie i Stanach Zjednoczonych. Brał również udział w festiwalach organizowanych przez SIMC (Międzynarodowe Towarzystwo Muzyki Współczesnej). W latach 30. XX wieku odbywał też kolejne podróże etnograficzne, a w 1934 roku został członkiem rzeczywistym Węgierskiej Akademii Nauk. Powstały wówczas takie jego słynne dzieła, jak oparta na ludowej balladzie rumuńskiej *Cantata profana* (1930 r.), *II Koncert fortepianowy* (lata 1930-31), *44 Duety skrzypcowe* (1931 r.), *V Kwartet smyczkowy* (1934 r.), *Muzyka na instrumenty strunowe, perkusję i czelestę* (1936 r.) czy też *Sonata na dwa fortepiany i perkusję* (1937 r.), którą napisał dla siebie i żony, pianistki Ditty Pasztory.

Béla Bartók, Muzyka na instrumenty strunowe, perkusję i czelestę

W roku 1940 kompozytor wraz z żoną wyemigrował do Stanów Zjednoczonych, gdyż nie mógł się pogodzić z sojuszem Węgier z hitlerowskimi Niemcami oraz postępującą faszyzacją swojej ojczyzny. W USA przyjmowano go z honorami i szacunkiem, pracował też w archiwum muzyki ludowej przy Columbia University. Po wygaśnięciu kontraktu z uniwersytetem Bartók znalazł się jednak w kiepskiej sytuacji materialnej, nie miał zamówień na utwory, znacznie pogorszyło się też jego zdrowie. W 1943 roku, gdy bardzo chory i słaby przebywał w szpitalu, odwiedził go Sergiusz Kusewiczki zamawiając *Koncert na orkiestrę*. Ta wizyta, jak piszą biografowie, przedłużyła życie kompozytora o kolejne dwa lata. Zanim zmarł na białaczkę (26 września 1945 roku w Nowym Jorku), napisał jeszcze *Sonatę* na skrzypce solo (dla Yehudi Menuhina, 1944 r.), *III Koncert fortepianowy* (1945 r.), a w szkicach pozostawił *Koncert [altówkowy](#)*.

Béla Bartók, Koncert na orkiestrę

Pozostawił muzykę odznaczającą się różnorodnością wyrazu, wyrafinowaną instrumentacją oraz kunsztowną konstrukcją, w której dominują formy klasyczne. A sposób, w jaki przetwarzał autentyczną muzykę ludową do dziś jest wzorem dla wielu kompozytorów.

dr hab. Iwona Lindstedt

Ciekawostki

W 1907 roku Bartók został profesorem fortepianu w Akademii Muzycznej w Budapeszcie i pozostał na tym stanowisku przez 30 lat. Obie żony Bartóka były jego uczennicami. Ale nigdy nie wykładał kompozycji, gdyż obawiał się, że może zaszkodzić swej własnej pracy twórczej.

Jednym z najbardziej znanych dzieł Bartóka jest *Mikrokosmos* — zbiór ponad 150 utworów na fortepian o charakterze dydaktycznym, opartych na węgierskiej muzyce ludowej.